

NOVÉ FORMY VZDELÁVANIA ŽIAKOV ZÁKLADNÝCH ŠKÔL V OBLASTI BRANNEJ VÝCHOVY

NEW FORMS OF EDUCATION OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS FOR NATIONAL DEFENCE EDUCATION

Jana ŠIMÍČKOVÁ¹

ABSTRACT:

The protection of the life and health of citizens is a priority for every state. Citizens' education in this area is implemented in different ways in the world in a variety of ways. The aim of this article is to point out the importance of education aimed at protecting life and health through primary education at elementary schools. Also, on the basis of a comparison of the education system in this area in Slovakia and in the Czech Republic, proposals were made for the application of new forms of education and training for elementary school students.

KEYWORDS: Elementary school, Protection of life and health, National defence education.

ÚVOD

Každý človek sa môže dostať do situácie, kedy bude ohrozený jeho majetok, zdravie a v najhoršom prípade aj život. Spôsob, akým dokáže reagovať na krízové javy môže byť podmienený jeho skúsenosťami, ale aj vedomosťami. Včasná a účinná reakcia môže byť predpokladom, že dokáže pomôcť nielen sebe, ale aj svojmu okoliu a preto je dôležité aby sa kládol veľký dôraz na vzdelávanie v tejto oblasti už na základných školách.

Pred rokom 1989 zastrešoval túto problematiku predmet Branná výchova, ktorý je, po obsahovej stránke z malej časti zastúpený aj v dnešnom primárnom vzdelávaní. Samotný termín branná výchova pre vzdelávacie účely nie je v súčasnosti zadefinovaný. Avšak globalizácia a udalosti z posledných rokov, či už spojené s voľným pohybom osôb alebo mimoriadnymi udalosťami sú dôvodom, prečo je potrebné sa tejto problematike venovať od útleho veku a vytvoriť také formy vzdelávania, ktoré dokážu zaujať aj dnešnú mládež, čo je cieľom tohto článku. Oblasť brannej výchovy je pre potreby článku chápaná podľa obsahu prierezovej témy Ochrana života a zdravia, ktorá zahŕňa riešenie mimoriadnych udalostí – civilná

ochrana, zdravotnú prípravu a pohyb a pobyt v prírode.

1. BRANNÁ VÝCHOVA AKO SÚČASŤ VZDELÁVANIA NA ZÁKLADNÝCH ŠKOLÁCH

„Civilná ochrana je definovaná ako systém úloh a opatrení zameraných na ochranu života, zdravia a majetku, spočívajúcich najmä v analýze možného ohrozenia a v prijímaní opatrení na znižovanie rizík ohrozenia, ako aj určenie postupov a činnosti pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí“ [1].

Na základe viacerých aspektov, ako je história, vytváranie negatívnych javov alebo vznik ohrození rôzneho druhu, sa v Slovenskej republike vytvoril systém, ktorý sa týka civilnej ochrany obyvateľstva. V súčasnosti sú základy tohto systému vymedzené v Zákone Národnej rady Slovenskej republiky č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov.

Tento zákon má za cieľ upraviť podmienky, ktoré sa aplikujú pred následkami mimoriadnych udalostí na ochranu života, zdravia a majetku. Stanovuje pôsobnosť a úlohy obcí a orgánov štátnej správy, taktiež

¹ Jana Šimíčková, Ing., Katedra krízového manažmentu, Fakulta bezpečnostného inžinierstva, Žilinská univerzita v Žiline, Univerzitná 8215/1, 010 26 Žilina, tel.: +421 41 513 6715, e-mail: jana.simickova@fbi.uniza.sk

vymedzuje práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb pri zabezpečovaní civilnej ochrany obyvateľstva [1]. Fyzické osoby majú právo na vytvorenie takých podmienok na prípravu v oblasti civilnej ochrany, aby si osvojili vedomosti, získali zručnosti a návyky pre sebaobranu, ale aj pomoc iným. Zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov stanovuje, že príprava na civilnú ochranu je bezplatná a obsahuje prípravu jednotiek civilnej ochrany, ale taktiež prípravu občanov na výkon sebaochrany a vzájomnú pomoc. Okrem štátnej správy a obcí, môžu prípravu na civilnú ochranu vykonávať aj Slovenský červený kríž a iné organizácie s humanitným zameraním [2].

1.1 Analýza súčasného stavu vzdelávania v oblasti brannej výchovy v Slovenskej republike

V súčasnosti téma brannej výchovy podľa Štátneho vzdelávacieho programu pre 1. a 2. stupeň základných škôl v Slovenskej republike, je súčasťou prierezovej témy Ochrana života a zdravia.

Ochrana života a zdravia nadväzuje na obsah Ochrany človeka a prírody, ale z obsahu Ochrany života a zdravia boli vyčlenené tematické okruhy ochrana prírody (environmentálna výchova) a dopravná výchova, ktoré boli vyselektované do samostatných oblastí štátneho vzdelávacieho programu [3].

Úlohou prierezovej témy je doplnenie a vzájomné prepojenie základných vzdelávacích oblastí. Prierezové témy môžu byť súčasťou vyučovacích predmetov alebo sa realizujú pomocou seminárov, vyučovacích blokov, kurzov, samostatných projektov a pod. Taktiež môžu mať vlastný vyučovací predmet, ktorý spadá medzi voliteľné hodiny. Podoby samostatného vyučovacieho predmetu alebo súčasť vyučovacieho predmetu sa môžu kombinovať. Pôsobnosť prierezových tém sa môže zvyšovať mimoškolskými aktivitami, ktoré majú zameranie na danú tému [4].

Obsah učiva Ochrana života a zdravia je zahrnutý v týchto tematických celkoch [3]:

- riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana,
- zdravotná príprava,
- pohyb a pobyt v prírode.

Téma Ochrana života a zdravia na základných školách je zaradená medzi predpísané učivo, hoci nemá vymedzený vlastný vyučovací

predmet. Tematika Ochrana života a zdravia je zapracovaná do učebných osnov povinných predmetov Biológia, Fyzika, Chémia, Pracovné a Technické vyučovanie, Telesná a športová výchova a Zemepis [3].

Obsahové zameranie tematických celkov Ochrana života a zdravia sa okrem nových informácií v každom ročníku opakuje, čím sa má doceliť upevňovanie daných oblastí.

Vzdelávanie na prvom stupni základných škôl

Na prvom stupni základných škôl je prierezová téma Ochrana života a zdravia zameraná na ochranu zdravia a života žiakov. Cieľom je žiakom vysvetliť a naučiť ich ochraňovať svoj život, zdravie, a taktiež život a zdravie iných ľudí. Na základe poznatkov z teórie a praktického života žiakov viesť k nadobudnutiu návykov v oblasti sebaochrany a hlavne vedieť poskytnúť pomoc iným v situácii, kedy môže byť ohrozené zdravie a život. Podľa veku jednotlivých žiakov sa im integrujú vedomosti, zručnosti a postoje týkajúce sa zdravého životného štýlu a ochrany zdravia a života počas krízových javov vojenského i nevojenského charakteru alebo vypuknutia tiesňovej situácie. Prierezová téma Ochrana života a zdravia sa k žiakom dostane ako súčasť vyučovacích predmetov Prírodoveda, Prvouka, Telesná a športová výchova, Vlastiveda a Výtvarná výchova. Rovnako sa môže vyskytovať vo forme didaktických hier. Didaktické hry sa na prvom stupni vykonávajú v každom ročníku jedenkrát za rok, v rozsahu 4 hodín. Počas týchto 4 hodín si žiaci majú prakticky osvojiť dané učivo [5].

Vzdelávanie na druhom stupni základných škôl

Ochrana života a zdravia na druhom stupni základných škôl sa vykonáva ako súčasť vyučovacích predmetov Biológia a Telesná a športová výchova. Má aj samostatnú formu, ktorá sa označuje ako účelové cvičenie. Toto cvičenie sa vykonáva dvakrát za rok, v rozsahu 5 hodín zvyčajne na jar a jeseň. Cieľom témy Ochrana života a zdravia je naviesť žiakov na základe teoretických východísk a praktických skúseností k ochrane zdravia a života nielen seba, ale aj iných ľudí a naučiť žiakov sebaochrane. Žiakovi je poskytnutý komplexný balík, na základe ktorého sa žiak dozvie vedomosti, zručnosti a postoje, ktoré môže aplikovať pri ochrane zdravia a života počas krízových javov a nepredvídaných udalostiach.

Dôraz sa kladie na [4]:

- rozpoznanie zdravia a život ohrozujúce situácie,
- osvojenie si sebaochrany z praktickej stránky,
- porozumenie dôležitosti pomôcť ľuďom v stave, kedy je ohrozený život a zdravie,
- poskytnutie prvej predlekárskej pomoci,
- cieľavedomý vývoj telesnej zdatnosti,
- schopnosť odolávať fyzickej a psychickej záťaži v náročných situáciách, ktoré prinesie život,
- orientáciu v prírodnom prostredí.

Pre žiakov základných škôl sú organizované, okrem školskej prípravy na ochranu života a zdravia, aj záujmové činnosti, ako napríklad Súťaž mladých záchranárov civilnej ochrany. Súťažné tímy musia absolvovať viacero disciplín ako zdravotnícka príprava, použitie ochrannej masky, práca s mapou, určovanie svetových strán, rozoznávajúce varovných signálov, príprava žiakov na možné riziká, ktoré vyplývajú najmä z pôsobenia následkov živelných pohrôm, havárií, teroristických útokov a pod. Najlepšie tímy z okresných kôl postupujú ďalej na Majstrovstvá Slovenskej republiky v súťaži mladých záchranárov civilnej ochrany, kde sa určí víťazný tím z danej základnej školy [6].

V súčasnosti na podnet Ministerstva obrany Slovenskej republiky a Ministerstva vnútra Slovenskej republiky začalo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky uvažovať o zavedení samostatného predmetu branná výchova pre žiakov druhého stupňa základných škôl a žiakov stredných škôl.

V septembri roku 2017 prebehlo pracovné rokovanie zástupcov z Ministerstva obrany, z Ministerstva vnútra, zo Štátneho pedagogického ústavu a zástupcov z Prešovskej a Žilinskej univerzity. Rokovali o príprave obsahu a uskutočnení predmetu branná výchova. Zhodli sa na tom, že bude potrebné vytvoriť návrh obsahovej stránky, vytvorenie didaktických a metodických podkladov, taktiež zabezpečenie akreditovaných pedagógov. Podľa zhodnotenia aktuálneho stavu, došli k záveru, že s výučbou brannej výchovy ako samostatného predmetu, by sa mohlo začať reálne už v školskom roku 2019/2020 [7].

Pre druhý stupeň základnej školy by bol predmet branná výchova v rozsahu 1 krát týždenne ako povinný predmet v 5., 6. 7. a 8. ročníku. Pre 9. ročník by bolo zabezpečené

branné cvičenie v priebehu jedného dňa v rozsahu 6 hodín, kde by sa upevňovali praktické zručnosti a schopnosti mimo školského areálu v podobe simulovaných situácií. Táto koncepcia je zatiaľ iba v návrhovej rovine, ktorá nebola schválená [8].

Na základe informácií zo Štátneho pedagogického ústavu sa v súčasnosti pracuje na vytvorení analýzy, ktorá skúma ako prebieha vzdelávanie v oblasti brannej výchovy v okolitých štátoch. Podľa tejto analýzy sa bude ďalej pokračovať, nakoľko v súčasnej dobe existujú iba návrhy, ktoré nie sú schválené. Celý proces je v začiatkovej fáze, takže podkladové materiály zamerané na samostatný predmet branná výchova nie sú zatiaľ vytvorené.

1. 2 Analýza súčasného stavu vzdelávania v oblasti brannej výchovy v Českej republike

V Českej republike je v súčasnosti branná výchova zaradená v rámci obrany štátu. V roku 2013 bola k Rámcovému vzdelávaciemu programu pre základné vzdelávanie pripojená tematika prípravy občanov na obranu svojej krajiny. Problematika je zaradená do vzdelávacích oblastí Človek a jeho svet a Človek a spoločnosť na prvom a druhom stupni základnej školy, nakoľko samostatný vyučovací predmet nemá. Tejto tematike sa v Českej republike dlho nevenovala pozornosť, nebola zaradená v učebných osnovách vyučovacích predmetov. Ministerstvo obrany Českej republiky vytvorilo pre uľahčenie práce pedagógov, vedúcim pracovníkom týchto škôl a koordinátorom školských vzdelávacích programov metodickú príručku POKOS [9].

POKOS je príručka, ktorá je zameraná na prípravu obyvateľstva k obrane štátu. Obsahuje informácie, ktoré slúžia na prípravu vyučovacej hodiny a zahŕňa problematiku POKOS [10].

Na stránke POKOS sa nachádza aj Metodické odporúčanie. obsahuje informácie určené pre 1. a 2. stupeň základných škôl ako je návrh na rozloženie výstupov učiva na 1. a 2. stupni základných škôl, ktoré obsahujú cieľ výučby, očakávaný výstup a obsah učiva. Ďalej sa tam nachádzajú metódy a formy výučby. Pre učiteľov je vydaný zoznam odporúčaných pojmov, ktoré by si mali žiaci osvojiť. Zahŕňa pojmy ako aktívna záloha, NATO, asymetrické hrozby, bezpečnosť, bezpečnostná politika Európskej únie, kolektívna obrana a pod. [11].

1.3 Porovnanie vzdelávania v oblasti brannej výchovy v Slovenskej republike a Českej republike

Porovnanie vzdelávania v Slovenskej a Českej republike v oblasti brannej výchovy pozostáva z dôslednej analýzy štátnych vzdelávacích programov. Pri tejto analýze som zistila zásadné rozdiely v zostavení štátnych vzdelávacích programoch, takže porovnanie z tohto pohľadu je komplikované. Odlišnosti sú hlavne v prierezových témach. V Českej republike majú v štátnych vzdelávacích programoch prierezové oblasti Človek a jeho svet, Človek, štát a právo a Medzinárodné vzťahy, globálny svet, ktoré sa v slovenskom vzdelávacom systéme nenachádzajú.

V Slovenskej republike je opäť prierezová téma Ochrana života a zdravia, ktorá sa v českom štátnom vzdelávacom programe nenachádza. Jednotlivé predmety ako Občianka náuka, Výchova k občianstvu, Telesná a športová výchova, Telesná výchova, Vlastiveda, Prvouka a pod., ktoré sa venujú tejto tematike sú však po obsahovej stránke veľmi podobné v obidvoch krajinách.

V tabuľke 1 sa nachádza porovnanie rozsahu hodín vyučovacích predmetov za týždeň, v ktorých je zahrnutá Ochrana života a zdravia na prvom stupni základných škôl v Slovenskej a Českej republike.

Tabuľka 1 Rozsah vyučovacích hodín za týždeň z predmetov, v ktorých je zahrnutá Ochrana života a zdravia na prvom stupni základných škôl v Slovenskej a Českej republike [12]

Krajina	Slovenská republika				Česká republika				
Vyučovací predmet/ Ročník	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	5.
Prvouka	1	2	-	-	2	2	2	-	-
Telesná a športová výchova	2	2	2	2	-	-	-	-	-
Prírodoveda	-	-	1	2	-	-	-	2	2
Vlastiveda	-	-	1	2	-	-	-	2	2
Telesná výchova	-	-	-	-	2	2	2	2	2

V tabuľke 1 je vidieť rozdiel vo vzdelávaní už v samotnom rozdelení ročníkov do prvého s druhého stupňa, v Slovenskej republike tvorí prvý stupeň 1.- 4. ročník, v Českej republike tvorí prvý stupeň 1. - 5. ročník. Rozdiel je tiež v názvoch, v Slovenskej republike je vyučovaná Telesná a športová výchova, v Českej republike Telesná výchova. Rozdiely v rozsahu hodín je možné pozorovať v predmete Prvouka, ktorý má v 1. ročníku v Slovenskej

republike 1 hodinu za týždeň a v Českej republike sú to 2 hodiny za týždeň. Taktiež je rozdiel v názvoch predmetov, kým v Slovenskej republike je v 3. ročníku vyučovaný predmet Prírodoveda s týždennou dotáciou 1 hodina, v Českej republike je v 3. ročníku vyučovaný predmet Prvouka s týždennou dotáciou 2 hodiny. Predmet Vlastiveda je v Českej republike vyučovaný až od 4. ročníka.

Tabuľka 2 Rozsah vyučovacích hodín za týždeň z predmetov, v ktorých je zahrnutá Ochrana života a zdravia na druhom stupni základných škôl v Slovenskej a Českej republike [12]

Krajina	Slovenská republika					Česká republika			
Vyučovací predmet/ Ročník	5.	6.	7.	8.	9.	6.	7.	8.	9.
Telesná a športová výchova	2	2	2	2	2	-	-	-	-
Telesná výchova	-	-	-	-	-	2	2	2	2
Biológa	2	1	2	1	1	-	-	-	-
Geografia	2	1	1	1	1	-	-	-	-
Fyzika	-	2	1	2	1	1	1	1	1
Občianska náuka	-	1	1	1	1	-	-	-	-
Chémia	-	-	2	2	1	-	-	2	2
Zemepis	-	-	-	-	-	2	2	2	1
Prírodopis	-	-	-	-	-	2	2	2	2
Výchova ku zdraviu	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Výchova k občianstvu	-	-	-	-	-	1	1	1	-

V tabuľke 2 sa nachádza porovnanie rozsahu hodín vyučovacích premetov za týždeň, v ktorých je zahrnutá Ochrana života a zdravia na druhom stupni základných škôl v Slovenskej a Českej republike. Taktiež vidieť odlišné rozdelenie prvého a druhého stupňa. Od toho sa odvíja aj rozdiel rozsahu hodín vyučovacích predmetov za týždeň. Taktiež sú tu zmeny v názvoch premetov, okrem názvu Telesnej a športovej výchovy, je v Slovenskej republike Geografia a v Českej republike je Zemepis, v Slovenskej republike je Biológia a v Českej republike je Prírodopis. V Slovenskej republike je Občianka náuka a v Českej republike je Výchova k občianstvu. V Slovenskej republike sa začína v vyučovaní predmetu Chémia od 7. ročníka, v Českej republike od 8. ročníka.

V Českej republike je vyučovaný jeden predmet navyše a to Výchova ku zdraviu, ktorý sa v SR nevyučuje. Tento predmet je vyučovaný v 6. a 9. ročníku a jednou z tém, ktorým sa venuje je aj dodržiavanie všeobecných pravidiel bezpečnosti, riešenie problémov, vytváranie rozhodovacích zručností a hlavne sa zameriava na ochranu zdravia v rozličných oblastiach [13].

V praktickej činnosti je rozdiel iba vo forme, ale obsahová stránka je podobná. V Českej republike sa organizujú zimné a jarné Dni športu, ktoré obsahujú športové aktivity, ako turnaj v rôznych druhoch športov, vo väčšine prípadov ide o vybijanú, súťaže v behu, turistiku spojenú s orientáciou v prírode, určovanie svetových strán a pod. V Slovenskej republike sú už spomínané didaktické hry a účelové cvičenia.

Spoločná je prierezová Človek a spoločnosť a Človek a príroda. Spoločným znakom je aj fakt, že v oboch krajinách nemá branná výchova samostatný predmet, ale o oboch krajinách sa uvažuje nad jej opätovným zavedením.

Najväčší rozdiel som zaznamenala v učebných pomôckach. V Českej republike je na vzdelávanie v oblasti prípravy obyvateľstva k obrane štátu vytvorená metodická príručka pre učiteľov POKOS, ktorá učiteľom pomôže pri obsahovom naplnení danej problematiky. Niečo podobné v Slovenskej republike nie je vytvorené, čo je zarážajúci poznatok. Učitelia sa musia pridŕžovať iba obsahového zamerania podľa štátneho vzdelávacieho programu.

2. MOŽNOSTI A NÁVRHY NA ZLEPŠENIE SYSTÉMU VZDELÁVANIA V OBLASTI BRANNEJ VÝCHOVY ŽIAKOV ZÁKLADNÝCH ŠKÔL

Keďže predmet branná výchova neexistuje, nie je vytvorený ani študijný odbor na vysokých školách, ktoré vzdelávajú budúcich pedagógov. Na základe tohto faktu, je potrebné vytvoriť podmienky na vzdelávanie učiteľov, nakoľko prostredníctvom nich sa informácie dostávajú k budúcim generáciám.

Na zvýšenie kvalifikácie učiteľov, ktorí vyučujú predmety súvisiace s Ochranou života a zdravia by bolo žiadúce absolvovať:

- *doplňkové kurzy civilnej ochrany*- vzdelávanie a prípravu v oblasti civilnej ochrany môže zabezpečovať Školiace zariadenie vzdelávania a prípravy v Nitre, Spišskej Novej Vsi alebo Slovenskej Ľupči [14],
- *kurzy prvej pomoci,*
- *zdravotnícke kurzy,*
- *kurzy požiarnej ochrany,*
- *pomocné príručky* vytvorené v spolupráci Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky s odborníkmi z jednotlivých oblastí, ako napr. príručka k zdravotnej pripravenosti v spolupráci so Záchranou zdravotnou službou a Ministerstvom zdravotníctva Slovenskej republiky, príručka k prevencii vzniku požiarov v spolupráci s Hasičským a záchranným zborom Slovenskej republiky a Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky a pod.

Publikácie by boli okrem teoretických východísk obohatené aj o inštruktážne videá. Keďže Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky uvažuje v súčasnosti o zavedení predmetu branná výchova ako samostatného predmetu do štátneho vzdelávacieho programu bol vytvorený návrh na vzdelávanie učiteľov v tejto oblasti.

Učiteľ brannej výchovy by mohol byť akreditovaný učiteľom pre tento predmet nasledujúcimi spôsobmi [9]:

- rekvalifikáciou pedagógov telesnej výchovy o brannú výchovu v rozsahu minimálne 40 hodín: 30 hodín prezenčnou formou a 10 hodín dištančnou formou. Obsah rekvalifikačného programu by bol nasledovný:
 - teoretické východiská (súčasný trendy v civilnej ochrane, ochrana pre povodňami, požiarom, riešenie konfliktných situácií a pod.),

- praktické kompetencie (zdravotná príprava, strelecká príprava, metodika uplatnenia postupných krokov pri riadení didaktických hier, branných cvičení, cvičení civilnej ochrany a pod.),
- rozširujúcim štúdiom o aprobačný predmet brannej výchovy pre učiteľov telesnej výchovy v rozsahu 4 semestre: 200 hodín (150 hodín prezenčnou formou, 50 hodín dištančnou formou), ktoré by pozostávalo z prednášok, praktického výcviku, turistického pochodu a pod.. Vzdelávanie by vykonávali inštruktori civilnej ochrany, vysokoškolskí učitelia a skúsení učitelia s lektorskou praxou v oblasti civilnej ochrany a ochrany života a zdravia,
- vytvorením nového študijného programu Učiteľstvo brannej výchovy a telesnej výchovy, v rámci vysokoškolského vzdelávania I. stupňa (akademický titul bakalár) a II. stupňa (akademický titul magister).

Tento návrh vzdelávania učiteľov je len orientačný, nie je záväzný a ani schválený Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, nakoľko sa ešte rokuje o budúcnosti samostatného predmetu Branná výchova.

Formy a metódy vzdelávania detí zamerané na brannú výchovu

Vzdelávanie je vo väčšej miere orientované na teoretickú prípravu. Keďže sa branná výchova týka aj praktickej prípravy, vhodnejšou formou vzdelávania by boli činnosti, kde majú žiaci zapojiť svoje tvorivé schopnosti a rozvíjať tak svoje poznanie. V oblasti vzdelávania sa rozšírili metódy vzdelávania ako:

- brainstorming,
- brainwriting,
- snowballing,
- questionstorming a pod,

Pri využívaní týchto metód by žiaci dostali za úlohu generovať nápady a myšlienky pri slovách, ako napr. ohrozenie školy, evakuácia mesta, vznik mimoriadnych udalostí, núdzové ubytovanie a pod. Vzdelávanie prispieva k rozvoju a tvorbe osobnosti žiakov a inak to nie je ani v prípade vzdelávania v oblasti brannej výchovy, ktorá je v súčasnosti vyučovaná aj vo forme didaktických hier a účelových cvičení. Pre lepšie pochopenie problematiky brannej výchovy, ktorá zahŕňa ochranu života, zdravia, majetku, civilnú ochranu, zdravotnú prípravu a pobyt a pohyb v prírode je možné využiť niekoľko foriem vzdelávania:

- *simulačná hra („role plays“)*: pomocou tejto formy si žiaci na základe určeného scenára osvoja praktické skúsenosti a spôsoby správania a konania, napr. nácvik komunikácie s tiesňovou linkou 112, tvorba evakuačnej batožiny, nácvik evakuácie školy a pod.
- *tvorba projektov, písanie slohových prác*: podporenie tvorivej činnosti žiakov, kedy žiaci na tému týkajúcej sa civilnej ochrany, ochrany života, zdravia, prevencii požiarov, riešenie mimoriadnych udalostí vytvoria projekt alebo sloh na zadanú tému. Čím si rozšíria zručnosti aj samovzdelávaním.
- *tvorba myšlienkových máp, diskusia*: v rámci problematiky civilnej ochrany sa môžu vytvárať myšlienkové mapy, sprevádzané diskusiou, ktorá by nemala byť iba o teoretických poznatkoch, ale ja praktických veciach, ako napr. aké sú horľavé látky, aké následky má vznik požiaru, aké nebezpečné látky sa nachádzajú v okolí školy, ako sa správať počas vzniku mimoriadnej udalosti, čo sú jadrové zbrane a pod.

Obrázok 1 Myšlienková mapa Evakuácia

- *exkurzia*: napr. návšteva hasičskej zbrojnice, prehliadka strediska tiesňovej linky Integrovaného záchranného systému a pod.
- *prednášky*: s odborníkmi z problematiky civilnej ochrany, zložkami Integrovaného záchranného systému,
- *sledovanie filmov alebo inštruktážnych videí*: napr. zobrazený postup ošetrenia poranenia, varovné signály a pod.
- *webová stránka*: tematicky zameraná na brannú výchovu s informáciami ako napr. základné pojmy, dôležité čísla, varovné signály, všeobecné zásady pri ohrození, prvá pomoc a pod.
- *deň so zložkami integrovaného záchranného systému*: pozostáva z naplánovania dňa so zložkami Integrovaného záchranného systému na základnej škole,

- *pracovný list* pre prvý a druhý stupeň základných škôl: pracovné listy pre prvý stupeň zamerané na zdravotnú prípravu a prevenciu pred požiarom, pre druhý stupeň je pracovný list zameraný na ochranu života a zdravia.

ZÁVER

Pripravenosť obyvateľstva na ochranu života, zdravia a majetku pred ohrozením je dôležitá. Vzdelávanie v oblasti brannej výchovy v súčasnosti stagnuje. Venuje sa mu síce prierezová téma Ochrana života a zdravia, ktorá sa vyskytuje vo viacerých predmetoch, ale Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky nabáda riaditeľov škôl a vyučujúcich, aby upriamili pozornosť na časti brannej výchovy v aktuálnom Štátnom vzdelávacom programe, hlavne na poskytnutie prvej pomoci, získanie vedomostí a odporúčaní pri mimoriadnych situáciách, oblasť civilnej ochrany a pod.

V súčasnosti sa vykonávajú analýzy, na základe ktorých sa rozhodne o finálnej podobe samostatného predmetu Branná výchova. Ostáva otázkou, či sa tento projekt naozaj zrealizuje a bude existovať samostatný predmet Brannej výchovy, a či sa vytvorí miesto pre tento predmet vo vzdelávacom procese, nakoľko sa buď bude musieť rozšíriť počet vyučovacích hodín alebo bude vyučovaný na úkor iného predmetu. Aj keď Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky vydalo odporúčanie, je iba na učiteľoch, ako sa k vzdelávaniu v tejto oblasti postaví. Možno by zámer rezortu školstva, zaviesť predmet Branná výchova,

ktorý predstavuje zdĺhavý proces, mohol byť nahradený jednoduchšou formou, a to vytvorením vzdelávacích pomôcok pre učiteľov aj pre žiakov.

Pomôcky by mohli byť vytvorené podľa podmienok v danom regióne, na základe plánu ochrany obyvateľstva, ktorý zahŕňa plán uskutočnenia úloh a opatrení civilnej ochrany, ďalej protiradiačné, protichemické a protibiologické opatrenia. Dané opatrenia sú vypracované pre prípad vzniku mimoriadnej udalosti spôsobenej, napr. pri úniku chemickej nebezpečnej látky pri jej používaní a manipulácii alebo následkom mimoriadnej udalosti [15].

V horských oblastiach by sa viac zameriavala výučba na bezpečnosť v horskom teréne, v oblastiach s výskytom podzemných baní by bola výučba zameraná na možný vznik mimoriadnych udalostí pri prepadaní zemského povrchu, v oblastiach s výskytom nebezpečného materiálu by sa výučba zamerala na prvú pomoc pri jeho úniku a pod. Pre učiteľov by vzdelávacie pomôcky mohli mať podobu príručiek a odporúčaní pre všeobecné oblasti ako oblasť civilnej ochrany, zdravotnej prípravy a pobytu a pohybu v prírode. Navyše by boli pridané možné druhy ohrozenia a hlavné zásady pre zvládnutie konkrétneho ohrozenia pre danú oblasť. Taktiež sa nesmie zabudnúť na žiakov základných škôl, pre ktorých by bol vytvorený pracovný zošit, náučná webová stránka alebo inštruktážne videá, na základe ktorých by sa zvýšila pripravenosť na ochranu života, zdravia a majetku, a oblasť brannej výchovy by sa stala pre žiakov základných škôl zaujímavou.

LITERATÚRA

- [1] *Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov*. [on-line]. Slov-Lex právny a informačný portál, 01.07.2016 [cit. 2018-09-17]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1994/42/20160701>.
- [2] BUZALKA, J., 1999. *Vývin prístupov ku vzdelávaniu a príprave obyvateľstva na civilnú ochranu v Slovenskej republike*. Bratislava: APZ SR. ISBN 80-8054-103-5.
- [3] LABUDOVÁ, J. a kol., 2012. *Šport a rekreácia 2012: Zborník vedeckých prác*. [online]. Nitra: UKF PF KTVŠ. [cit. 2018-09-17]. Dostupné z: <http://www.ktvs.pf.ukf.sk/images/%C5%A0port%20a%20rekre%C3%A1cia/Zbornik%20Sport%20a%20rekreacia%202012.pdf>.
- [4] *Štátny vzdelávací program 2015 pre 2. stupeň základných škôl*, 2018.[online].[cit. 2018-09-17]. Dostupné z: http://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/svp_nsv_6_2_2015.pdf.
- [5] *Štátny vzdelávací program 2015 pre 1. stupeň základných škôl*, 2018.[online]. [cit. 2018-09-17]. Dostupné z: http://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/svp_pv_2015.pdf.
- [6] LYSÍK, J., 2018. *Spravodajstvo z okresných a krajských kôl Súťaže mladých záchranárov CO*. In: Civilná ochrana - revue pre civilnú ochranu obyvateľstva. Bratislava. 2018. ISSN 1335-4094.
- [7] *V ŠPÚ rokovali o príprave predmetu Branná výchova*, 2017. [online]. Školský portál. [cit. 2018-09-17]. Dostupné z: <http://skolskyservis.teraz.sk/skolstvo/v-spu-rokovali-zastupcovia-viacerych/37247-clanok.html>.
- [8] LENKOVÁ, R., 2017. *Obsah a realizácia predmetu Branná výchova*. Prešovská univerzita v Prešove.
- [9] *Pro školy a učitele*, 2018. [online]. Příprava občanů k obraně státu (POKOS) [cit. 2018-09-20]. Dostupné z: <http://pokos.army.cz/pro-skoly-ucitele>.

- [10] *Co je POKOS*, 2018. [online]. Příprava občanů k obraně státu (POKOS) [cit. 2018-09-20]. Dostupné z: <http://pokos.army.cz/co-je-pokos>.
- [11] *Metodické doporučení k problematice přípravy občanů k obraně státu*, 2013. [online]. [cit. 2018-09-20]. Dostupné z: www.pokos.army.cz/sites/pokos.army.cz/files/dokumenty/zakladni-stranka/metodicke_doporuceni.doc.
- [12] *Učební plán*, 2017. [online]. ZŠ Fryčovická. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://www.zsfrycovicka.cz/?i=plan>.
- [13] *Výchova ke zdraví – charakteristika vyučovacího předmětu*, 2018. [online]. [cit. 2018-09-20]. Dostupné z: <http://zsbrankovice.cz/word/svp/15zdravi.doc>.
- [14] GALLA, Š., MAJLINGOVÁ, A., PAŽITNÁ, M., 2015. *Výsledky overenia znalosti z oblasti civilnej ochrany a postupov sebazáchrany v prípade vzniku mimoriadnej udalosti u študentov vybranej strednej školy*. In: Krízový manažment. Žilina. 2015. ISSN:1336 – 0019.
- [15] ŠULLOVÁ, M., MONOŠI, M., 2018. *Ochrana obyvateľstva mesta Žilina pred účinkami nebezpečných látok*. In: Krízový manažment. Žilina. 2018. ISSN:1336 – 0019.